Edgar Allan Poe

Portretul oval

Egli e vivo e parlerebbe se non osservasse la rigola del silentio.

Inscripție sub o pictură italiană a Sf. Bruno.

Castelul în care valetul meu se hotărâse să intre cu de-a sila mai bine decât să mă lase să petrec o noapte sub cerul liber, grav rănit cum eram, era una dintre acele case pline de tristețe şi măreție care-şi ridicau de multă vreme frunțile încruntate prin Apenini – atât în realitate, cât şi în imaginația doamnei Radcliffe2. După cât se părea, fusese de curând părăsit, şi nu pentru multă vreme. Am ales una dintre încăperile cele mai mici şi mai puțin somptuos mobilate. Camera, care se afla într-un turn mai îndepărtat, avea decorațiuni bogate, dar vechi şi uzate. Pereții erau tapetați şi împodobiți cu numeroase şi diferite însemne heraldice, alături de neobişnuit de multe picturi mai moderne, expresive, în rame cu arabescuri de aur. Tablourile umpleau pereții, şi nu numai pereții, ci şi ungherele peste care dădeai la tot pasul în ciudata arhitectonică a castelului. Nu ştiu dacă din cauza delirului ce mă cuprindea, ori din alte pricini, dar aceste tablouri mi-au stârnit un interes profund, aşa că i-am cerut lui Pedro3 să coboare obloanele cele grele şi, cum se făcuse noapte, i-am poruncit să aprindă sfeşnicul cu brațe înalte de la capul patului meu şi să dea larg în lături pologul de catifea neagră, cu ciucuri, din jurul patului. Gândul meu era ca, dacă nu voi putea să dorm, să încerc cel puțin să privesc pe rând tablourile, având la îndemână şi o cărțulie, găsită pe pat, cu descrieri şi aprecieri asupra lor.

Multă, multă vreme am citit din acea carte şi, cu un sentiment de evlavie, de intensă evlavie, contemplam tablourile. Orele treceau, repezi şi pline de încântare, până când sosi adâncul miez de noapte. Cum lumina nu era prea bună, dar nu voiam să tulbur somnul valetului care abia ațipise, am întins cu greutate mina şi am aşezat sfeşnicul astfel încât să-mi lumineze mai puternic cartea. Numai că această schimbare avu o urmare cu totul neaşteptată. Razele numeroaselor luminări (căci erau multe) luminau acum o firidă a camerei, care se aflase mai înainte într-un întuneric profund, ascunsă înapoia unuia dintre stâlpii patului. Şi astfel mi-a apărut, în plină lumină, o pictură pe care n-o observasem până atunci. Era portretul unei tinere femei cu înfățişare feciorelnică. Am aruncat în grabă o privire asupra tabloului şi am închis apoi ochii.

De ce nici eu nu mi-am dat mai întâi seama. Dar cum şedeam cu pleoapele închise, încercam să înțeleg de ce le închisesem. Şi mi-am dat seama că vrusesem să câştig timp – ca să mă gândesc, ca să mă încredințez că ochii nu mă înşelau, ca să-mi liniştesc şi să-mi înfrânez imaginația, ca să pot să privesc cu mai multă luciditate şi siguranță. După câteva clipe mi-am îndreptat din nou privirea asupra tabloului.

Nu mai era nici o îndoială că ceea ce vedeam era aievea; şi prima rază de lumină care căzuse pe pânza împrăştiase parcă amorțirea somnului ce-mi cuprindea simțurile, aducându-mă la realitate.

Portretul, am mai spus-o, era al unei tinere fete. Artistul pictase doar capul şi umerii, în maniera numită în termeni tehnici vignette şi tabloul se apropia ca stil de portretele favorite ale lui Sully. Brațele, pieptul şi chiar şuvițele părului strălucitor se topeau imperceptibil în umbra vagă, şi totuşi adâncă, a fondului. Rama era ovală, bogat aurită şi cu incrustații în arabescuri. Era un tablou minunat, o adevărată operă de artă. Dar nici desăvârşirea picturii, nici frumusețea figurii imortalizate pe pânza nu erau cauza neaşteptatei şi puternicei mele emoții. Şi cu atât mai puțin imaginația mea, care, trezită din amorțeală, ar fi putut atribui portretului însuşirile unei ființe vii. Mi-am dat seama îndată că particularitățile tabloului, maniera de vignette, rama ar fi distrus imediat o astfel de iluzie. Ba mai mult, nici n-ar fi lăsat-o să se nască. Meditând stăruitor la toate acestea, am rămas astfel aproape o oră, poate, în capul oaselor, cu privirea pironită asupra portretului, în cele din urmă, descoperind taina efectului pe care mi-l produsese tabloul, m-am lungit pe spate, în pat. Descoperisem farmecul picturii în absoluta asemănare cu viața a expresiei, care m-a făcut mai întâi să tresar, apoi m-a uluit, m-a subjugat şi m-a înspăimântat. Cuprins de o teamă adâncă şi respectuoasă, am mutat sfeşnicul în poziția lui de mai înainte. În felul acesta dispăruse din fața ochilor cauza profundei mele agitații şi am început să cercetez cu nerăbdare cartea, căutând descrierea picturii şi istoria ei. Am găsit filele rezervate portretului oval, şi iată lămuririle destul de vagi şi de ciudate pe care le-am citit: „Era o fată de o rară frumusețe, pe cât de fermecătoare, pe atât de plină de vioiciune. Blestemat a fost ceasul când l-a cunoscut şi l-a iubit pe pictor, cu care apoi s-a căsătorit. El era o fire pasionată, studios, auster, care, de fapt, se căsătorise dinainte cu Arta. Ea, o fată de o rară frumusețe, pe cât de încântătoare, pe atât de vioaie, era toată numai zâmbet şi lumină, zglobie ca un pui de ciută; iubind şi îndrăgind totul; urând doar Arta care-i era rivală; temându-se doar de paleta, de pensulele şi de celelalte instrumente uricioase care o îndepărtau de prezența iubitului ei. Cât de nenorocită s-a simțit când pictorul şi-a arătat dorința de a imortaliza pe pânza chipul tinerei sale soții. Dar era o ființă ascultătoare, şi timp de mai multe săptămâni a stat resemnată, în încăperea înaltă şi întunecoasă din turn, unde lumina ajungea, pe pânza palidă, numai de deasupra patului. Pictorul însă era îndrăgostit de munca lui, care înainta din oră în oră, din zi în zi. Era un om pasionat, sălbatic, întunecat, care se pierdea deseori în reverie; şi nu vedea că lumina, pătrunzând atât de palidă în turnul singuratic, veştejea sănătatea şi sufletul soției sale, care se stingea cu încetul. Toți îşi dădeau seama, în afară de el. Şi totuşi, tânăra-i soție zâmbea mai

departe, fără să se plângă, înțelegând pasiunea nebună, arzătoare a pictorului – care avea un mare renume – pentru munca lui. Acum pictorul lucra zi şi noapte la tabloul aceleia care-l iubea atât de mult, dar care se topea din zi în zi, în timp ce viața i se scurgea din trup. Cine privea portretul îşi exprima în şoaptă admirația pentru asemănarea lui cu originalul, minunându-se de măiestria pictorului şi slăvind dragostea profundă pentru aceea pe care o picta atât de minunat. Numai că, pe măsură ce tabloul se apropia de sfârşit, nimeni nu mai era primit în camera din turn; în înflăcărarea lucrului pictorul se sălbăticise şi arareori îşi mai ridica privirea de pe pânză, chiar pentru a privi figura soției sale. Aşa că nu vedea cum culorile pe care le aşternuse pe pânza dispăreau din obrajii celei care-l inspirase. Trecură multe săptămâni şi nu mai rămăsese decât foarte puțin de făcut, doar o ultimă trăsătură de pensulă, peste buze, şi nuanța ochilor, când sufletul tinerei lui soții pâlpâi ca flacăra unui sfeşnic ce se stinge. Ultima trăsătură de pensulă fu aşternută, şi ultima nuanță îşi găsi locul, şi o clipă pictorul rămase fermecat în fața operei pe care o terminase. Apoi, privind-o întruna, începu să tremure, palid şi înspăimântat, şi strigă din răsputeri: „E viața însăşi” şi se întoarse brusc să-şi privească iubita: „Era moartă.”

SFÂRŞIT